

УДК 336.025

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2022-2-13>**Черняєва А.О.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного бізнесу, фінансів та обліку
Харківського торговельно-економічного інституту УІПА***Chernyaeva Anna***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of International Business, Finance and Accounting
Kharkiv Institute of Trade and Economics*

СУЧАСНІ НАПРЯМИ В ОЦІНЦІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

CURRENT DIRECTIONS IN THE EVALUATION OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуті проблеми оцінки діяльності сучасного підприємства за рейтинговою системою. У статті запропоновано удосконалений підхід до оцінки ефективності сучасного підприємства на основі основних показників господарювання. Наведена методика дозволяє порівнювати підприємства різних галузей, організаційно-правових форм, розмірів, тощо. До основних показників пропонується включити наступні показники: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами, коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом. У підсумковий показник вони переводяться за бальною оцінкою та у результаті у підприємства визначається рейтинг сталості. На основі цієї оцінки визначається ефективність господарювання, результати можна використати при прийнятті управлінських та інвестиційних рішень.

Ключові слова: підприємство, оцінка діяльності, сталість, результативність, фінансовий аналіз.

ANNOTATION

In today's minds of the state, in the minds of the crisis, the effectiveness is one of the characteristics of the activity of organizations, which ensures their long-term development, satisfaction of the interests of their masters, the workforce, which changes their market positions. Evaluation of performance is a key function of the management of organizations, which allows you to take into account the success of the activities of organizations, reserve and direct the full value of activities. One of the main directions in the assessment of activity is the financial analysis. Financial stability characterizes the financial position of the enterprise from the standpoint of the efficiency of the use of equity capital. If financial stability is lost, then the probability of bankruptcy is high, the enterprise is financially insolvent. Considering the variety of financial processes, the multiplicity of indicators of financial stability, the difference in the level of their critical assessments, the emerging degree of deviation from them of the actual values of the coefficients and the resulting difficulties in the overall assessment of the financial stability of enterprises, there is a need for an integral assessment. The article considers the problems of assessing the activities of a modern enterprise according to the rating system. The article proposes an improved approach to assessing the effectiveness of modern enterprises based on key performance indicators. The given technique allows to compare the enterprises of various branches, organizational and legal forms, the sizes, etc. It is proposed to include the following indicators in the main indicators: absolute liquidity ratio, quick liquidity ratio, current liquidity ratio, autonomy ratio, ratio of own working capital, ratio of own working capital stocks. They are translated into the final indicator

according to the score and as a result the company's sustainability rating is determined. Based on this assessment, the efficiency of management is determined, the results can be used in making management and investment decisions. Significantly, that the rating score of a financial institution can characterize a company from the point of view of its investment opportunity, it is clear in the case of a quick analysis, since it does not require significant expenditure of time and resources. It is also assigned to the rating as an important factor in the conduct of inter-state financial analysis and to serve the purposes of internal state financial analysis, acting as an additional tool in predicting the bankruptcy rate.

Key words: enterprise, performance appraisal, sustainability, efficiency, financial analysis.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання, в умовах кризи результативність є однією з характеристик діяльності організацій, що забезпечує їх довгостроковий розвиток, задоволення інтересів їх власників, трудового колективу, що зміцнюють їх ринкові позиції. Оцінка результативності є ключовою функцією менеджменту організацій, що дозволяє отримати уявлення про успіхи діяльності організацій, резерви та напрямки вдосконалення цієї діяльності. Один з головних напрямів у оцінці діяльності – проведення фінансового аналізу.

Його головна мета – отримання кількох основних, найбільш інформативних параметрів, що дають об'єктивну та точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків та збитків, зміну у структурі активів та пасивів у розрахунку з дебіторами та кредиторами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених-економістів займалися питання оцінки діяльності підприємства. Серед таких робіт слід виділити праці таких, вчених, як Б. Чакаварти [1], Дж. Дирден [2], Дж. Джуран [3], О. Галенко [4], В. Костецький [5], В. Нагайчук [6], О. Насібова, І. Івашкевич [7] та багато інших вчених. Проте питання рейтингової оцінки діяльності підприємства в сучасних умовах вивчено недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінити діяльність підприємства можна за багатьма показниками. Проте вони можуть вступати в протиріччя. Також складно порівнювати підприємства різних галузей. В цих випадках ефективним є рейтингова система. Цей підхід дозволяє порівняти підприємства різних галузей, форм власності, розмірів тощо.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення основних напрямків розвитку міжнародної торгівлі між Європейським союзом та Китаєм. У статті проведена оцінка цього впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах підвищеної невизначеності особливо актуально мати уявлення про фінансовий стан власного підприємства для прийняття ефективних управлінських рішень, а також контрагентів. В якості основного інструменту забезпечення такої інформації використовується фінансовий аналіз, за допомогою якого можливо об'єктивно оцінити майновий стан підприємства, можливість погашення зобов'язань перед третіми особами; капітал для фінансування поточної діяльності та довгострокових інвестицій; потреба в додаткових джерелах фінансування. У широкому сенсі фінансового аналізу може використовуватися як інструмент обґрунтування короткострокових і довгострокових економічних рішень, цільових інвестицій, засіб оцінки майстерності та ефективності управління, а також спосіб прогнозування результатів діяльності різних підприємств.

У більшості випадків для аналізу фінансового становища підприємств вважається достатнім застосування коефіцієнтного аналізу. Перевагами цього інструменту є простота, можливість використання скорочених форм звітності, нівелювання впливу інфляції, можливість порівняння різних показників. До недоліків застосування коефіцієнтного методу можна віднести складність у виборі показників (коефіцієнтів) та помилки у інтерпретації результатів. Тому дуже важливим є вибір правильних показників для такого типу аналізу.

Алгоритм традиційного фінансового аналізу включає такі етапи [7]:

1. Збір необхідної інформації (обсяг залежить від завдань та виду фінансового аналізу).

2. Оцінка достовірності інформації (як правило, з використанням результатів незалежного аудиту).

3. Обробку інформації.

Вивчивши думки різних авторів [2; 4; 6; 7], вважаємо, що найбільш прийнятний набір коефіцієнтів містить використання таких показників як коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами, коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом. У більшості випадків знання цих коефіцієнтів достатньо для аналізу діяльності підприємств різних форм власності та обсягів виробництва або надання послуг.

Існує багато прийомів щодо обробки інформації. Частіш усього вони ведуть до складання аналітичних таблиць та агрегованих форм звітності, створення допоміжних показників тощо. На цьому етапі дослідник бажає зменшити кількість показників та зробити їх більш універсальними.

Характер зміни фінансового стану суб'єктів господарювання є одним із критеріїв оцінки ефективності прийняття управлінських рішень, розробленої стратегії та практики.

Пропонуємо визначити наступні стани підприємства. Описово вони наведені у таблиці 1.

Виходячи з цієї таблиці, підприємство можна віднести до одного з класів:

А клас – підприємства з хорошим запасом фінансової стійкості. Ці підприємства є надійними партнерами у будь-яких умовах.

В клас – підприємства зі зниженою сталістю. У випадку стану зовнішнього середовища на цих підприємствах можуть виникнути складнощі щодо виконання зобов'язань.

С клас – проблемні підприємства з ризиком банкрутства. У випадку погіршення економічної ситуації вони можуть не виконати покладені на них зобов'язання.

Д клас – підприємства-банкрути.

Аналіз фінансового стану компанії сьогодні потрібний практично у всіх сферах бізнесу і з'ясували, що саме малі підприємства змушені функціонувати в умовах підвищених ризиків. Отже, інформація про власний фінансовий стан – з одного боку, і з іншого – про фінан-

Таблиця 1

Класи фінансової сталості підприємств

Тип сталості	Клас	Джерело покриття затрат	Коротка характеристика
Абсолютна фінансова сталість	A	Власні оборотні кошти	Висока платоспроможність; підприємство не залежить від кредиторів
Нормальна фінансова сталість	B	Власні оборотні кошти плюс довгострокові кредити	Нормальна платоспроможність; ефективне використання позикових коштів; висока прибутковість виробничої діяльності
Нестійке становище	C	Власні оборотні кошти плюс довгострокові та короткострокові кредити	Порушення платоспроможності; необхідність залучення додаткових джерел; можливість покращення ситуації
Кризовий фінансовий стан	D	-	Неплатоспроможність підприємства; грань банкрутств

совий стан існуючих та потенційних партнерів для них є найбільш актуальною [6].

При аналізі різних параметрів та коефіцієнтів, що характеризують платоспроможність, ліквідність і фінансову стійкість, отримані дані іноді суперечать один одному і не дозволяють зробити однозначного висновку про фінансове становище організації. Подібна ситуація вимагає узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства, яку можна висловити у формі рейтингового показника та яка зможе нівелювати результати параметричного (коефіцієнтно-го) аналізу.

Створимо модифіковану рейтингову систему оцінки таким чином, щоб вона вирішувала наведені завдання. Сутність методики полягає у класифікації підприємств за рівнем сталості, тобто підприємство може бути віднесено до відповідної категорії в залежності від «набраної» кількості балів, виходячи з фактичних значень показників підприємства.

Бали обчислюються шляхом множення значення будь-якого показника на його вагу в інтегральному рейтингу. Загальний вигляд отриманого таким чином рейтингової оцінки:

$$R = \sum_{i=1}^n w_i \cdot p_i,$$

де R – загальна балова оцінка, w_i – вага відповідного показника, p_i – балова оцінка відповідного показника. Також можна скористуватися вже визначеними баловими оцінками, наведеними в таблиці 2.

Визначення рейтингу проводиться як на основі абсолютних значень найважливіших (на думку аналітика) статей звітності, так і на основі відносних величин бухгалтерських коефіцієнтів.

У якості абсолютних показників зазвичай беруться обсяг продажів (виручка), величина активів (підсумок балансу), чистий прибуток, рівень витрат. На основі абсолютних показників будується більшість рейтингів, що публікуються західними інформаційними агентствами (наприклад, Forbes, Fortune, Business Week). До їх переваг варто віднести простоту розрахунку, а також відносну об'єктивність (яка обмежується тільки достовірністю бухгалтерських даних, представлених для аналізу). Однак для

цілей мікроекономічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств рейтинги, побудовані на абсолютних показниках, не дають практично нічого, оскільки не дозволяють порівнювати підприємства різних галузей і різних масштабів діяльності.

Набагато більше аналітичної інформації дають рейтинги, побудовані на відносних чи питомих показниках. Саме їх рекомендується використовувати. Як такі показники можуть виступати показники ліквідності, оборотності, ділової активності, структури капіталу, інші, що здаються аналітику найбільш важливими для оцінки діяльності підприємства. Якщо аналітик має доступ до управлінської інформації суб'єкта господарювання, то можуть використовуватися також і коефіцієнти, які не можна розрахувати за офіційною бухгалтерською звітністю.

Наведемо модифіковану авторську методику рейтингової оцінки фінансового стану, яка включає систему показників та їх рейтингову оцінку, виражену в балах (табл. 2). Підприємства класу А є дуже добрими діловими партнерами, з підприємствами класу D треба співпрацювати дуже обережно.

За результатами фінансового аналізу проводиться оцінка діяльності організації в цілому, встановлюються конкретні фактори, що надали позитивний і негативний вплив на її результати, а також розробляються варіанти для прийняття оптимальних управлінських рішень, як для керівництва компанії, так і для її партнерів з бізнесу [2].

Для того щоб підтримати економічну рівновагу в компанії, керівникам необхідно розробляти та реалізовувати заходи щодо відновлення фінансового стану. Від грамотних управлінських рішень залежить як справжнє, а й майбутнє організації. Для того, щоб оцінити майбутню перспективу підприємства, необхідно скласти прогноз фінансового стану, який буде чітким і зрозумілим, без суперечливості в тлумаченнях, але також має можливість прилаштовуватися під зміни в економічному середовищі. Правильний прогноз фінансового стану підприємства дозволяє керівникам завжди контролювати всі економічні складові організації. А прийняття ефективних рішень дуже сильно залежить

Таблиця 2

Показники, їх межі та балова оцінка

Показник	Межі класів з відповідними балами			
	А (16,6)	В (11,1)	С(5,1)	D(0)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Понад 0,25	0,175	0,075	Менш 0,05
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Понад 1,0	0,85	0,75	Менш 0,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	Понад 2,0	1,9-1,4	1,1-0,06	Менш 0,05
Коефіцієнт автономії	Понад 0,6	0,59-0,53	0,53-0,41	Менш 0,4
Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами	Понад 0,5	0,35	0,15	Менш 0,1
Коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом	Понад 1,0	0,85	0,75	Менш 0,5
Мінімальне значення	Понад 86	85-57	56-19	Менш 18

від показників, на основі яких ці рішення приймаються.

Висновки. Аналіз фінансового стану підвищує рівень управління компанією, тому що не тільки дає уявлення менеджерам про стан власної компанії, а й про підприємства-партнери. У разі якісно-проведеного та достовірного аналізу, він включається до системи прогнозування при складанні бюджету компанії. Завдання аналізу фінансового становища компанії спрямовані вивчення показників, які відбивають її фінансову стійкість і підвищення фінансових результатів.

Зазначимо, що рейтингова оцінка фінансового стану може дати характеристику фірми з точки зору її інвестиційної привабливості, вона зручна у використанні при експрес-аналізі, так як не вимагає значних витрат часу та ресурсів. Також визначення рейтингу є важливим фактором при проведенні міжгосподарського порівняльного аналізу і служить цілям внутрішньогосподарського аналізу, виступаючи в якості допоміжного інструменту при прогнозуванні ймовірності банкрутства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Chakravarthy B. S. Measuring strategic performance. *Strategic Management Journal*. 1986. № 7. P. 437–458.
2. Dearden J. Measuring profit center managers. *Harvard Business Review*. 1987. Vol. 65. P. 84–88.
3. Juran J. M. Made in U. S. A.: A Renaissance in Quality. *Harvard Business Review*. 1993. July – August. P. 45.
4. Галенко О. М. Зміст та поняття аналізу фінансового стану при банкрутстві та санації. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць*. Київ, 2007. Вип. 7. С. 57–60.
5. Костецький В. В. Особливості здійснення фінансового оздоровлення підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 26. № 1. С. 50–57.
6. Нагайчук В. В. Фінансове оздоровлення підприємств у контексті зміцнення їхнього фінансового стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки»*. 2015. Вип. 14 (3). С. 138–141.
7. Насібова О. В., Івашкевич І. О. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 30. С. 185–188.
8. Чубар І. Мета, завдання, джерела інформації та формування фінансових показників для проведення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. 2014. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/342>.

REFERENCES:

1. Chakravarthy B. S. (1986) Measuring strategic performance. *Strategic Management Journal*, no. 7, pp. 437–458.
2. Dearden J. (1987) Measuring profit center managers. *Harvard Business Review*, vol. 65, pp. 84–88.
3. Juran J. M. (1993) Made in U. S. A.: A Renaissance in Quality. *Harvard Business Review*, p. 45.
4. Halenko, O. M. (2007) The content and concept of analysis of financial condition in bankruptcy and reorganization [Content and concept of analysis of financial condition in case of bankruptcy and rehabilitation]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 7, pp. 57–60.
5. Kostetskyi V.V. (2016) Osoblyvosti zdiisnennia finansovoho ozdorovlennia pidpriemstva [Peculiarities of carrying out the financial improvement of the enterprise]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 26, no. 1, pp. 50–57.
6. Nahaichuk V.V. (2015) Finansove ozdorovlennia pidpriemstv u konteksti zmitsnennia yikhnoho finansovoho stanu [Financial rehabilitation of enterprises in the context of strengthening their financial condition]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: «Ekonomichni nauky»*, vol. 14 (3), pp. 138–141.
7. Nasibova, O. V. and Ivashkevich, I. O. (2019) Theoretical basis of evaluation of the financial state of the enterprise [Theoretical basis of assessment of the financial state of the enterprise]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, vol 30, pp. 185–188.
8. Chubar, I. (2014) Purpose, tasks, sources of information and formation of financial indicators for the analysis of financial results of the enterprise [Purpose, objectives, sources of information and formation of financial indicators for analysis of financial results of the enterprise]. Available at: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/342> (accessed 12 February 2022).